

Purifying Personality & Polluted Provins

פרשת פנחס תשפ"ד

¹⁴ The name of the slain Israelite man who was slain with the Midianitess was Zimri son of Salu, leader of a father's house of the Simeonites. ¹⁵ And the name of the slain Midianite woman was Cozbi daughter of Zur, who was head of the peoples of a father's house in Midian.

¹⁶ HASHEM spoke to Moses, saying: ¹⁷ Harass the Midianites and smite them; ¹⁸ for they harassed you through their conspiracy that they conspired against you in the matter of Peor, and in the matter of Cozbi, daughter of a leader of Midian, their sister, who was slain on the day of the plague, in the matter of Peor.

3 Ner Uzrel - R. Milevsky (ZFL)

The opening words of the verse indicate that enjoining Jewish people to kill the Midianites was not enough; Moshe had first to instruct them to "hate the Midianites." Rashi explains that the term *tzaror* is in the present tense to state, "You are obliged to hate them."

* This obligation — that the Jews are to hate the enemy — seems superfluous. Moreover, why do we find no such instruction with regard to the Amalekites or the Canaanite nations, sworn archenemies of the Jewish people?

The difference, as the Torah indicates, is that the Midianites had practiced trickery against the Jewish people; they presented themselves as friends, sending their women to entertain the men of Israel. Many Jews had indeed been fooled into thinking the Midianites desired peace, and it would have been difficult for them to wage war against this nation, the only nation that had "befriended" them during the forty years they spent in the wilderness. God therefore instructed Moshe to enjoin the people to hate the Midianites, who were no less their enemies than the Amalekites or Canaanites.

5 R. Sternbach

HARASS THE MIDYANITES, AND SMITE THEM. (25:17)

Chazal tell us that we were not commanded to take vengeance on the Moavites, even though they also submitted their daughters to immorality, because they did so out of fear of the Jews, as opposed to the Midyanites, who got involved in a quarrel in which they had no personal interest. The Moavites were spared also for the sake of Rus, who was destined to issue from Moav. However, although this explains why we were forbidden to wage war against Moav, it still seems surprising that we were not commanded to harass or hate them.

Perhaps this was because the daughters of Moav did not commit their actions in secret and did not conceal their intention to cause the Jews to sin, as opposed to the Midyanites, who furtively advised the Moavites from a distance to lead the Jews astray through immorality. A hidden enemy who pretends to mean us no harm is far more dangerous than a declared enemy, whom we know to keep a distance from. That is why we were commanded to harass and smite the Midyanites without mercy.

6 Shabbat Shir - R. Miller (ZFL) Sefer Bemidbar / Pinchas 371

Do not despise the Edomite, for he is your brother. Do not despise the Egyptian, for you were strangers in his land. After the third generation, they may enter God's congregation.⁹²

Rashi highlights an important lesson to be learned from this command:

2a Artswall-Chumath
16-18. A new attitude toward Midian.

17. וְהִבִּיתֶם... צָרָר — Harass... and smite them. Two commandments are contained in this passage. The first is to consider the Midianites as enemies, and to express this by harassing them and causing them distress. The constancy of this commandment is implied by the infinitive

form of the word צָרָר, to harass. Thus, it implies an ongoing state of mind, rather than instructions to do something tangible at once (Rashi). The second commandment, וְהִבִּיתֶם, and smite them, implies actual warfare. Indeed, the people were later dispatched to attack the Midianites to avenge what they had done and the plague that they had caused (31:2).

2b

אֶת-הַמִּדְיָנִים — The Midianites, but not the Moabites. Although the Moabites had played the main role in enticing the Jews, they were excluded from the retribution (see Deuteronomy 2:9), because Ruth, the ancestress of King David, was destined to descend from Moab (Rashi). Alternatively, the Moabites acted out of fear, but the Midianites were motivated by sheer hatred (Ramban; Rashi to 31:2).

18. וְעַל-דָּבָר... וְעַל-דָּבָר — In the matter... and in the matter. The Midianites committed two offenses: They engineered the plot to cause Israel to commit idolatry — the matter of Peor; and they accomplished this through such uninhibited lewdness that they even sent one of their princesses to take part in it — the matter of Cozbi — an indication of their extreme hatred (Ramban).

פרשת פנחס | שפתי דעת 4

על הפסוק (במדבר כה, יז) "צרור את המדינים", פירש רש"י "עליכם לאיב אותם", דהיינו להצית את השנאה להם בתוך הלבבות ולהזכיר לעצמם חזור ושנן שהם אויבים. וכאן הבן תמה, מדוע ומה תכליתה של שנאה זו, מה שלא מצינו לא בעמלק ולא במצרים. מדוע אין די במצות עשה להילחם בהם ולהשמידם. ומפרש השפת אמת, כי מכאן ואילך הדברים צריכים להיעשות בצירוף אתערותא דלתתא, הנתעוררות של ישראל מעצמם. רק אם יתעוררו ישראל לשנוא את המדינים, יעוררו את זעם שמים ויוכלו להם. במלחמות הראשונות לא היה צורך בכגון דא, כי הבורא נלחם והם הצטוו להחריש.

מצינו איפוא, כי פטירת משה איש האלוקים וכהונת פינחס הכהן שהתכהן על די מעשו ולא כמתנת שמים, יש בהם מן המשותף, ומאותו מקור נגזר גם המניין המחודש והציווי לצרור את המדינים. כל העניינים כולם, רעיון אחד משותף להם.

7
* From here we learn that to cause someone to sin is worse than killing him. One who murders removes a person only from this world. One who causes a person to sin drives him from both this world and the World to Come. Therefore, Edom, who physically attacked the Jewish People, is not despised, as is true for the Egyptians, who drowned the baby boys. However, the nations that caused the Children of Yisrael to sin [thus opposing them on a spiritual, not only a physical plane], are subject to our animosity.⁹³

Edom and Egypt, unlike Ammon and Mo'av, are permitted to join the Jewish People. For, Edom and Egypt, unlike Ammon and Mo'av, simply obstructed the Children of Yisrael on a physical level. Ammon and Mo'av, however, attempted to thwart the Jewish People's spirituality. This is viewed in a much more severe manner than straightforward physical opposition.

Rabbi Leib Chasman elaborates on why causing another to sin is viewed with such harshness. He explains that although a person may commit innumerable sins, his basic character may still be wholesome. The sin does not necessarily indicate that this is a corrupt and perverted personality. The person is simply weak, having been swayed by the guile of his evil inclination, or the dazzling temptation that has blinded him. Thus, when he involves himself in

the process of repentance, he is able to return to his original, basic state of purity. Not so with one who causes others to sin. He has no inclination to follow; there are no potential benefits to be reaped by committing the sin. No temptation is being indulged, nor is any pleasure gained. We witness only a corrupt and decadent personality at work, one who simply desires to revolt against God, and spread evil in the world.

Ammon and Mo'av's sole desire was to cause the Jewish People to fall into sin. This was demonstrated in the incident at Shittim, in which the Children of Yisrael were lured into idolatry and immorality. Thus, they are considered inferior to Edom and Egypt, who waged only a physical battle against the Jewish nation. This action of Ammon and Mo'av forever precludes them from becoming part of God's nation. For, the mission of the Jewish People is to attain closeness with God. Deliberately spreading evil in the world, Ammon and Mo'av spurned this purpose. Having once tried to extinguish the light of the Jewish soul, they can never merit possession of this beacon.

We can still discern a distinction, however, between Ammon and Mo'av, and Midian. Ammon and Mo'av originally pitted themselves against the Jewish People due to their fear. Intimidated, they sought to destroy us, and attempted to do this on a spiritual level. In contrast, Midian simply joined in a quarrel that was not their concern, having no reason, no real motive to engage the Jewish People in battle. We can classify them as having a greater degree of corruption than even Ammon and Mo'av. The command against Midian is harsher than against either Ammon or Mo'av — we must wage war against them.

From our examination of these nations, we can discern three levels of sin:

1. One who sins out of weakness.
2. One who causes others to sin due to an initially legitimate motive (Ammon and Mo'av).
3. One who causes others to sin due to a corrupt personality (Midian).

Indeed, the manner by which to fulfill the command to love God is expressed by our Sages as follows: שְׂמַחְתִּיאוּ אֶת ה' וְיִשְׂרָאֵל יִשְׂמַח בְּכֵן — "Let God be beloved through you." Merely professing to love God is not sufficient. We are enjoined to spread love of God through the nation. For this is what indicates genuine dedication — doing something that is not induced by society, and not motivated by fear of punishment. Spreading love of God through the nation is the antithesis of Midian, Ammon and Mo'av, who sought to blanket the world with darkness and obscurity.

The zealotness Pinchas demonstrated was not motivated by societal pressure, by fear of punishment, by desire for honour and glory. Rather, he sought to avenge those whom God wanted to avenge, not to fulfill a personal vendetta — בְּקִנְיָו אֶת קִנְיָתִי. His burning love of God meant that he was unable to tolerate any infringement of God's will. He wanted only to accrue merit for the Jewish nation, and he removed that which opposed this aim, not for any personal satisfaction, but only because of his love of God, his pure heart.

Marching into battle against the Midianites, Pinchas was stationed at the head of the army. As explained earlier by the Maharal, war is fought against conceptual opposites, and it is thus appropriate that Pinchas, one whose inner desire was to sanctify God's Name in the world, should be the foil to the Midianites, who lured the Jewish nation into sin. Midian, those who, without compulsion, spread evil in the world, faced Pinchas who, without compulsion, sought to fill the world with goodness.

The bountiful reward that Pinchas received resulted from an action which he was not commanded to implement. It was necessarily so, for his action must stem solely from a pure heart, with no other motive apart from love of God.

Our Sages inform us that one who performs a mitzvah is rewarded in a manner that far outweighs any penalty that could be incurred by failing to fulfill it. Considering the harsh punishment meted out to Ammon, Mo'av and Midian, we glean some inkling of the tremendous reward bestowed upon those who influence and help others to do mitzvot. Teaching children, encouraging those who are new to Torah observance, setting an unimpeachable example; all these are ways through which we can help others develop their spirituality, ways through which "the name of God will become beloved through you." And in doing so, as Pinchas was endowed with an Eternal covenant of peace, so we will be endowed with bountiful reward.

יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וְיִשְׂרָאֵל יִשְׂמַח בְּכֵן - פרשת כי תצא

איסור עולם. ללמדך — שהמחטיא את האדם קשה לו מן ההורגו, שההורגו אינו מוציאו אלא מן העולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא" (ספרי, והובא ברש"י).

הכלל של "המחטיא את האדם קשה לו מן ההורגו" מביא אורטנו, לדעת הגרי"צ סלנט זצ"ל בספרו "באר יוסף", לחידוש גדול. לא רק מי שמחטיא את האדם בפועל נקרא מחטיאו, אלא אף מי שהיה באפשרותו לעזור לו בדרך כלשהי ועל ידי כך היה הלה נמנע מלחטוא, והוא לא עשה כן — גם הוא נקרא מחטיאו. ונתבע על כך כאילו היה ח"ו מחטיאו בפועל ובידים ממש. הכיצד?

בענין עגלה ערופה מצאנו שהזקנים היו אומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועיינו לא ראו". ואמרו על זה במשנה: "וכי על דעתנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן, אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והתנתוהו בלא לוייה" (סוטה מה:). ופירש רש"י: "לא בא לידינו ופטרנוהו — והיינו ידינו לא שפכו, לא נהרג על ידינו, שפטרנוהו בלא מזונות והוצרך ללסטם את הבריות (כדי להשיג לעצמו אוכל) ועל ידי כך נהרג".

מבואר מכאן שאם היה בא לידם והיו פוטרם אותו בלא מזונות או בלא לוייה, היו נחשבים כשופכי דמים. כעין זה מציינו במסכת נדרים (מ:). "יוצא ר' עקיבא ודרש, כל מי שאינו מבקר חולים כאילו שופך דמים". גם מכאן אנו למדים שהתרשלות מאמצעים שעל ידיהם היה אדם יכול להנצל ממוות, נחשבת כשפיכות דמים.

לפי זה יוצא שכיוון שאמרנו "המחטיאו הרי הוא כאילו הורגו" ועוד תמור ממנו, מובן מאליו שגם במחטיאו כך היא המידה. כלומר, לא רק מחטיאו בפועל אלא גם מי שהיה באפשרותו לסייע לו בכל דרך שהיא למונעו מן החטא, ולא עשה זאת, גם הוא נחשב כאילו החטיאו בפועל.

בענין המחאה אמרו חז"ל: "יכל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו או לאנשי עירו ולא מיחה נתפש עליהם" (שבת נד:). אמנם הגמרא מדברת רק על מי שיש בכחו למחות, אולם מן האמור לעיל יוצא שאפילו מי שאין בכחו למחות אלא רק לסייע באיזה אופן שהוא — אפילו רק בהוצאת ממון — מחוייב גם כן להתאמץ בכל כחו ומאודו לבל יבוא בר ישראל ללדי חטא.

ולא זו בלבד, אלא אפילו רק לא שם לב ולא נתעורר לחפש דרך שאולי תהיה סיבה שעל ידיה יימנע חברו מלעבור העבירה, גם הוא ייחשב מבחינה מסויימת למחטיא; כשם שמצאנו בעגלה ערופה, שאם לא שמו לב לחשיגה עליו וליתן לו מזונות וללוותו, אינם יכולים לומר דינו לא שפכו את הדם הזה, ואף על פי שלא היה זה אלא מתוך היסח הדעת מבלי תשומת לב.

הוא חדין בענין המחטיא שהוא קשה מן ההורג, בוודאי שיש צורך לשים לב ולעשות ככל האפשר כדי להציל אדם מישראל מן החטא. הדבר מלמדנו ומעוררנו עד כמה גדול הוא החיוב לחזק אדם מישראל, למונעו מן החטא ולהביאו לקיום המצוות.

רפב חכמת פנחס המצפון

186 הי מתפלל בשלומה של מלכות
שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו
(אבות ג') מגלים לנו חז"ל הקי' עד היכן מגיע
עומק מדות האדם שמסוגל לבלוע את חברו
כמשמעו, אף שבליעת אדם חי רעה היא
להבולע, כ"כ טמון בעומק נפשו של האדם
הרצון להרע לזולתו, שמוכן אף לסכול בעצמו
והעיקר שחבירו ינוק, כאשר נתבונן נראה כמה
קרובים אנו למדה זו, הרי דוכרים אנו לשון
הרע על חברינו, וכי דברי לשון הרע אינו
בגדר איש את רעהו חיים בלעו, הרי מוסיקים
אנו ממש לזולתנו בדברי לשון הרע, ולפעמים
מדברים אנו מענינים הנוגע לנפש חברינו
ואיננו חשים כלל, אין זאת אלא כי יצר לב
האדם רע מנעוריו, ונמצא באדם רוע ופחיתות
המתאימים לבעלי חיים ממש.

איתא במדרש (במד"ר כ"א ט"ו), א"ל הקב"ה קח לך את יהושע בן נון, ועשה משה בטוב עיני, משל למלך שאמר לבן ביתו תן לפלוני סאה של חטים הלך ונתן לו סאתים, כך אמר הקב"ה למשה וסמכת את ירך עליו יד אחת, מה עשה ויסמוך את ידיו ויצוהו, לקיים מה שנאמר טוב עין הוא יבורך (משלי כ"ב), זו היא המדרגה העליונה של טוב עין, אף בשעה שרצה משרעה להוריש גדולתו לבניו, כיון ששמע דבר ה' שיתן גדולתו ויסמוך את

יהושע, נתן לו בכל מדת ההטבה שיכול להיות, ולא רק שקיים את דבר ה' אלא עוד הוסיף עליו, שהקב"ה א"ל שישמוך יד אחת והוסיף משה רע"ה וסמך את שתי ידיו.

19 חזינו כמה יקרה וחשובה מדת טוב עין
שעל ידה נמנה מכלל תלמידיו של אברהם
אבינו ע"ה, וכל מי שנתברך במדה זו קרוב
מאד שיישג השלמות בכל הענינים, בין ממה
שנוגע לבין אדם לחבירו ובין מאשר נוגע
לבין אדם למקום, כי בעל טוב עין שמת
ומרצה בהנהגת השי"ת, והדרך להגיע למדה
זו רק ע"י אמונה בהשגחת השי"ת, וראה
במס"י שהדרך להתמודד עם מדת הקנאה
היא, לו ידעו ולו יבינו כי אין אדם נוגע
במוכן לחבירו ואפילו כמלוא נימה, והכל
כאשר לכל מה' הוא כפי עצמו הנפלאה
וחכמתו הבלתי נודעת, הנה לא היה להם טעם
להצטער בטובת רעיהם כלל.

המאמין האמיתי אין לו אלא רצון ה' ית', ומכיון שרואה שרצונו ית' בהצלחת זולתו הרי זה נהפך אף לרצונו, וכל המדות נובעות רק מחסרון אמונה שסובר שחבירו מקבל ולוקח מעצמו ולכן מתקנא בו, והיינו דאמרינן בגמ' (מכות כ"ג) בא חבוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, שבשעה שזוכה לאמונה אמיתית אף שאר המדות רעות רחוקים מאתו, ולכן הכל תלוי באחת והיא האמונה. (אור יחזקאל ח"ד עמ' ר"ז).

17 מדן נמצאת אף בנו, הקנאה התאוה והכבוד
סוציאין את האדם מן העולם (אבות ד').

כתב הרמח"ל הקנאה אינה אלא חסרון ידענה וסכולת, כי אין המקנא מרויח כלום לעצמו וגם לא מפסיד למי שהוא מתקנא בו, והוא דבר יארע על הרוב ברוב בני אדם, כי אע"פ שלא יהיו בעלי קנאה ממש אמנם לא יקו ממנה לגמרי (מס"י י"א), מפורש בדבריו שמת הקנאה מקפת רוב בני האדם, ומעתה פשוט כמה חייבים אנו להשתדל לעקור בקרבנו מדת הקנאה ולהשריש בקרבנו מדת טוב עין שהיא היפוכה של מדת הקנאה, לחפון מאד בטובת זולתו ולשמוח בראותו טובת חברו, והיא מדתו של אע"ה וכדתנן במתני' כל מי שיש בו ג' מדות הללו הרי זה מתלמידיו של אע"ה, רוח נמוכה ועין טובה בפש שפלה (אבות ה'), ועיין רש"י שיבאר טוב עין שיהא כבוד חברך חביב בעיניך.

מי שזכה להיות מטובי העין רחוק מאד מקנאה, שהרי נהנה ושמח בטובת חברו, אך הרע עין שעינו צרה בטובת זולתו, מקנא בו ויואף ומשתדל למנוע טוב מהבריות, וזו המדה מדתם של המדינים, שמכות רוע העין שהיתה בהם נתקנאו בטובתן של ישראל, שהתעברו על ריב לא להם, ובאו לעזור את באב להחטיא את ישראל, ומדה זו מביאה אצלו ליותר גרוע כמ"ש המס"י שם, אמנם יש מי שסכולתו רבה כ"כ, עד שאם יראה לחבירו ידה טובה יתעשש בעצמו, וידאג ויצטער עד שאפילו הטובות שבידו לא ינהוהו מצער מה שהוא רואה ביד חברו, הוא מ"ש החכם בסלי י"ד) ורקב עצמות קנאה.

18 זו מצינו בכלעם הרשע, שלמרות עושרו
וחכמתו לא הסתפק בהם וכל שאיפתו היתה
רק להרע לישראל, לו היינו מכירים מעט את
מדותינו, היינו בושים בעצמנו בראותנו היאך
מדת רוע העין שולטת בנו, וכל מעשינו
מדוכים מכוח מדה זו, ורק ע"י עבודה מרובה
נוכה להגיע להיות מבעלי טוב עין.

איתא במדרש (במד"ר כ"א ה'), אע"פ שככתבי כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, לאלו לא תעשו כן לא תדרוש שלומם וטובתם, עוד שם אע"פ שככתבי לא תשחית את עצה, לאלו לא תעשו כן אלא חבלו אילנותיהן, חזינו שהנהגת הקב"ה עם מדן היתה הנהגה שונה וחמורה יותר משאר כל המלחמות, ואיתא בחז"ל (ילקוט דברים ב') שעלה בדעת משה רע"ה, שאם למדינים שבאו רק לעזור את מואב היה עונש חמור כ"כ, מואבים עצמם עאכ"ו.

16 א"ל הקב"ה אל תצר את מואב, הנהגה
עם מואב צריכה להיות שונה מהנהגה עם
מדן, והטעם בזה כי היתה תביעה על מדן
שהיו מתעברים על ריב לא להם, מואב פחדו
מישראל שהיו חונים סביבותיהם ולכן באו
להכשיל את ישראל, ולכן עונשם קל יותר,
אמנם מדן שלא היו נוגעים בדבר ומ"מ באו
לעזור את מואב, לכן לא תדרוש שלומם
וטובתם וצדורו את המדינים עד כלותם, וצריך
הבנה מדוע חמור כ"כ ענין מתעבר על ריב
לא לו, שעבור זה לבד נעשו יותר ממואבים
עצמם שהם היו המחטיאים את ישראל.

ומבואר בזה ענין חדש בהנהגת הקב"ה ומשפטיו, מורגלים אנו להבין כי עבודת המדות ותקונן, הם דברים עמוקים הנתבעים מאת גדולי וחכמי ישראל, ואילו מאת פשוטי העם לא יתבעו כלל ענין תקון המדות, ומגלה לנו התורה שענין המדות וחובת העבודה עליהם הם ענינים הנתבעים מכאן"א, ואף הרשעים ואומות העולם יתבעו על מדותיהם הרעות, ולכן נעשו מדן בצדור את המדינים והכיתם אותם יותר ממואב, כי מעשה המואבים נבע מחמת חשש ופחד מישראל.

ואילו המדינים שהתעברו על ריב לא להם ובאו לעזור את מואב, למרות שלא היתה להם סיבה לכך, הרי זה ראייה למדת הקנאה שהיתה בהם, שקנאו בהצלחת וגאולת ישראל, ומדת הקנאה דחפה אותם לעזור למואב להחטיא את ישראל, ועונש בעל המדות רעות חמור הוא לאין שיעור, ולכן נעשו המדינים בלא תדרוש שלומם, והנה כאשר נתבונן במעשינו ובאורחות חיינו נראה שאין אנו רחוקים ממדות אלו, ואותה המדה שנמצאת באנשי

וכל זה איננו שוה לי

מנתה הדברים שמחים ומאירים
נחתיים מסיני וכשביקש המן
הרשע להגביר בעולם מדת הדין, דהיינו
ההנהגה מבחינת שם הוי' בהיפוך אתון
שנרמז בסופי תיבות מקרא זה, עשה זאת
על ידי דיבורים הללו שבהם הגביר בנפשו
הטמאה מדת חוסר ההסתפקות עד קצה
שפלותה, שהיה לו כל הכבוד והגדולה
והתאוה שבן תמותה יכול לאחל לעצמו
ועדיין לא שבעה נפשו. "ויספר להם המן
את כבוד עשרו, ורב בניו, ואת כל אשר
גדלו המלך ואת אשר נשאו על השרים
ועבדי המלך - וכל זה איננו שוה לי"
(אסתר ה יא), עדיין אין לו מספיק, חסרה
לו עוד תאות נקמה אחת שלא השלימה,
הוא רוצה עוד להכניע תחתיו גם את מרדכי
היהודי, ולפיכך "בכל עת אשר אני רואה
את מרדכי היהודי יושב בשער המלך",
הרי זה כאילו אין לי כלום, כל זה איננו

פגם חוש הראיה

נקדים עוד שמלבד י"ב צירופי השם
הקדוש האמורים, יש גם י"ב
חווים באדם שעל כל אחד מהם מיוסד
חודש אחד מחדשי השנה, ככתוב בספר
"צירה (ה א). וכנגד חוש הראיה יש תמוז
בשנה (שם יא נדפוס מנטובה), וכנגד חוש
השמיעה אב בשנה (שם יב).

זה איננו שוה לי מעורר דינים על עצמו,
וכאשר שורה עליו תוקף מדת הדין (בחנינת
קרח משבט לוי הנ"ל) נמשך מזה חוסר
שביעות רצון, ושוב מתגברת אצלו אמירת
"וכל זה איננו שוה לי" ביתר שאת ויתר
עוז, והרי זה כגלגל החזור על עצמו ללא
קץ ותכלה.

ומאזיבי תחכמי, על דרך ידיעת
ההפכים אחת, מן ההתגברות
של הטומאה באלו הימים אנו למדים שזו
אכן עבודת הקודש הנדרשת מאתנו בעת
הזאת: לקדש עצמו במותר לו ולא לבקש
הנאות ותענוגים של מותרות.

להיות "עשיר השמחה בחלקו" (אבות ד א)
ולא לבכות בכיה של חנם,

שבכך מעוררים מדת הדין לקבוע בכיה
לדורות ח"ו.

להיות כפוי טובה מלהודות לה' כי
טוב על כל החסד אשר עשה עמו
ועם כל בני ביתו, ולהתאונן על מה שיחסר
לו כביכול, וכדבריו של רבינו יונה בענין
הטא המדגלים (שערי תשובה שער ג החלק
השני וילא): "הנרגן הוא האיש אשר דרכו
והתוקף להתאונן ולהתרעם... ופעמים רבות
הנרגן כפוי טובה... ופעמים יחשוב על
חסדו ה' כי הם לנקם ושלם, כענין שנאמר
(דברים א כז): 'ותרגנו באהליכם ותאמרו
בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים'."

נמצא דשורש התחלת החטא היה בחוש
* הראיה. ומצינו שהראיה מתייחסת
לשביעת רצון, שכן אמרו חז"ל (יומא ער
ב): "אינו דומה מי שרואה ואוכל למי
שאינו רואה ואוכל, אמר רב יוסף: מכאן
רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין" וכי,
דכמה שירבה לאכול אינו משיביע את
נפשו, כי בהעדר הראיה נעדר השביעת
רצון.

כמו כן הקלקול של חוסר שביעות רצון
נובעת בדרך כלל ממדת הקנאה על
ידי מה שרואה אצל אחרים, ונותן עיניו
במה שאינו שלו, וכמו שאומרים בשפה
המדוברת שיש לו 'גריוסע אויגען',
דבמקום ליתן עיניו על מה שיש לו הוא
מרחיב מבטו על מה שעוד אין לו, ומתוך
כן מרגיש תמיד חסרון בנפשו."

נפיון ימי הקיץ

ובזה לעומת זה יש בימים הללו נסיון
גדול בענין זה, בעוד שימות החורף
מביאים בעקבותיהם רוח עצבון הנובע
מבידוד והסתגרות בין כותלי ביתו, הרי
שבעטיים של ימות הקיץ בא אדם לירי
התרחבות הלב ובקשת תענוגים ומותרות.
כשגם מצב הסכיבה תורם לכך, דכחיותו
יוצא בקרית חוצות נותן עיניו במה שאינו
שלו ומתקנא באחרים שיש להם יותר
ממנו. ובכך נאחזים בסכך מדה גרועה הלזו
ללא מוצא, מכיון שעל ידי אמירת "וכל

והנה בפרשת ראה (טו, ז-ז) נאמר "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך
בארץ אשר ה' אלוקיך נותן לך, לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך
מאחיק האביון, כי פתח תפתח את ירך לו. השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל
לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיק האביון ולא תתן לו.
נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך בכל
מעשיך ובכל משלח ידך."

נשאלת השאלה, בתחילת הפרשה הקדימה התורה אזהרת הלב ("לא תאמץ את
לבבך") לאזהרת המעשה ("לא תקפוץ את ירך כי פתח תפתח את ירך"), שכן
קפיצת ידו נובעת מקשיות לבו, על כן, מתחילה אומרים לאדם אל תקשה את

לבך כדי שלא תקפוץ את ירך. ואילו בסוף הפרשה הקדימה תורה צווי המעשה
("נתן תתן לו") לאזהרת הלב ("ולא ירע לבבך בתתך לו"). וזהו לכאורה שלא כסדר
הראוי, שהיה ראוי להכתב "ולא ירע לבבך בתתך לו רק נתן תתן לו".
נראה שדיוק זה עמד לעיני רבינו יונה, ולזה כתב בשערי תשובה (שער ג, לה)
בוה"ל: "נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו. הוזהרנו בזה לעקור
מנפשנו צרות העין ולהיותנו טובי עין, כענין שנאמר 'טוב עין הוא יבורך', ולא די
במתנת היד, עד אשר ניטע בנפשותינו מדת הנדיבות, על כן הזהיר ואמר 'ולא ירע
לבבך' אחר שאמר 'נתן תתן לו', עכ"ל."

ומדבריו למדנו דהואיל ואזהרת 'ולא ירע לבבך' נאמרה אחר ציווי הנתינה,
סימן שאינה באה לעורר על הנתינה אלא הזהיר על מדת הטוב עין,
והיינו שמתחילה 'נתן תתן לו' בכדי שילא ירע לבבך בתתך לו, שעל ידי הנתינה
נוכה לרכך את לבבנו ולהשיג את מדת היטוב עין.

על דיוק נוסף יש לעמוד בדבריו - ורי' אייזיק שר זצ"ל כבר עמד על כך - שלא
נדמה בנפשנו שכיון שאנו מבני בניו של אברהם אבינו בודאי נפשנו נוטה
מעצמה אל מדה טובה זו של טוב עין. אינו כן! משום שאם המשנה טרחה ואמרה
"הוי מתלמידיו של אברהם אבינו", הרי שיש כאן צורך להתלמדות, שצריכים
ללמוד ולהתלמד במידה זו, ורק עייז נהיה 'מתלמידי אברהם אבינו', ואדרבה,
התורה הוצרכה לתת מצוה מיוחדת עבור זה, כדי לעקור מנפשנו אותה הנטיה
הטבעית של צרות עין.

מתנת בעל חסד עדיין אינו בעל 'עין טובה' חיים פה
ר' פרום (85)

בעל חסד עדיין אינו בעל 'עין טובה'

טוב עין הוא יבורך" (משלי כב, ט). פירוש - שפע ברכת הקב"ה חלה על בעל
* "טוב עין".

באר ר' ירוחם זצ"ל, שהאדם נמשל ל"צינור" דרכו יורדת הברכה לעולם, וכמו
שכל צינור כמה שהוא סתום יותר, באותו יחס מפריע להעביר דרכו, כך
אדם כמה שהוא לקוי במידה זו - שאינו עושה עצמו צינור אלא מחזיק טובה
עצמו - כן הברכה תעבור פחות דרכו, והולך ופוחת מלמשם צינור כי הוא סתום,
ולזה שפע הברכה יבא רק דרך "טוב עין" שבו.

הדברים, שכל מציאותו של אדם הוא לזולתו. מציאותו ומהותו הוא מעבר
השפעה לזולתו. ואם הוחילה עוברת כהוגן, אין מתעכב אצלו כלום, אין
א לוקח לעצמו מיד, הריהו במציאותו וסודו. וזהו טוב עין, הצינור הוא כהוגן,
ושפעה הולכת לה כתיקונה, הוא יבורך הריהו מקבל השפע והברכה, ואם לאו,
יש בו איזה עכובים שמעכב הוא מן המושפע לו עבור עצמו, הצנור מקולקל
ינו מקבל כלום, וזה דומה לאחד שפוגע בו בעצמו ותוקע סכין בלבו שהרי הוא
מונע ממנו". אלו דברין של הגה"צ ר' ירוחם זצ"ל.

עצם מצינו שדבריו מפורשים בחינוך (מצוה תפ) וז"ל: "וכל מבין דרכי התורה
ומשיג לדעת אפילו מעט מחין ערכה ידע בבירור כי המפור מממונו אל
ירכים נוסף עוד, וחושך מיושר אך למחסור, כי ה' ידן את האדם לפי מעשיו,
ויקחה מברכתו כפי התקרבו אליה, ומדת הכילות מחיצה של ברזל בינו ובין
ברכה והנדיבות חלק מחלק הברכה, ונמצא המתנהג בו שהוא בתוכה", עכ"ל.

נמצאנו בטבענו נמנים על תלמידיו של בלעם הרשע! וקורא הדורות מראש מצוה
 * אותנו בלאו על מידה מגונה זו, לעשות כל אשר ביכלתנו כדי לעקור
 מנפשנו מדותיו של בלעם הרשע. וכל אחד יודע בעצמו שאין זה דבר קל לדרוש
 ולרצות טוב לחבירו, אין זה טבעי! ולדאבוננו מדה זו של צרות עין נשתרשה בכלל
 ישראל במדה גדושה רח"ל, ואנו עוקים ביותר למצוות התורה לעקור אותה
 מנפשנו!

ובאמת כך מפורש בגמ' ביומא (ט ע"ג), מימרא ידועה אלא שאין מתבוננים בה
 כראוי - וז"ל הגמרא: "אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות
 ובגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חינים", עכ"ל. הפלא
 ופלא! בו בזמן שהיו עוסקים בגמילות חסדים היתה בס שנאת חינים! הרי לך
 שגמילות חסד עם הזולת ושנאת חינים - אינם מהווים סתירה, ויכולים לדרוך
 בכפיפה אחת בגוף אחד!

וזאת, כי כשיש שנאת חנם הרי היא פורקת את כל הגמילות חסד שבאדם עד
 השורש, כי אצל אברהם אבינו הגמילות חסד נבעה מטוב עין, אבל אצל

האדם אשר חסרה לו מידת טוב עין, אומרת הגמ' שהגמ"ח שלו אינה גמ"ח יותר,
 כי היא נובעת ממדותיו הרעות, מגאוותו, מרצונו להרגיש יותר טוב מחבירו,
 מרצונו למשול ולשלוט על אחרים. הגילים אנו לחשוב - הרי הוא עוסק בגמ"ח
 כל היום, עושה טובות אחת אחרי השניה, אין לך אדם טוב ממנו... נכון, הוא
 עושה טובות, אבל הוא עושה טובות רק לאלו שהם למטה ממנו... ובלבד שישארו
 למטה ממנו...! אין זו עין טובה! ובגמ"ח כאלו בודאי אין שום סתירה שדב בד
 איתם תהיה ג"כ שנאת חנם!

"חסד" הוא בזמן שיש עין טובה ממנו צריך לנבוע מעיין של טוב, ולזה לא
 נקראו תלמידיו של אברהם אבינו 'בעלי חסד', אלא 'בעלי עין טובה',
 כי זה השורש והמבדיל בין חסד אמיתי לשאינו חסד.

אולם יסוד נוסף מונח בדברי רבינו יונה זצ"ל, שגם המשך הפסוק "כי בגלל
 הדבר הזה יברך ה' אלוקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך", אינו מוסב
 על מצות צדקה, כי אם על הציווי "לא ירע לבבך". נמצא א"כ שלפי רבינו יונה
 נמצא יסוד "טוב עין הוא יבורך" - שחידש שלמה המלך במשלי - בפסוק מפורש
 בתורה!

נתיבות פנחס שלום קנז

מטות נאמר נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים
 ושם כתובה כל המלחמה הגדולה שלחמו במדין, ומה
 היא משמעות מצוה זו שנאמרה להם כאן צרור את
 המדינים והכיתם אותם.

ובי' הענין. דהנה איתא בזה"ק (עי' תוס' הוהר
 ח"ג שה). שלא היתה עוד עת צרה כזאת לישראל
 כזאתה שעה שעמדו עליהם בלק מלך מואב ובלעם
 בן בעור. וכמאה"כ (מיכה ו) עמי זכר נא מה יעץ
 בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור וגו',
 שהרבה עתות צרה כבר עברו על עם ישראל מימות
 עולם אך זו היתה מיוחדת מכולן. והבי' בזה, כי
 בלק ידע את כוחו הבלתי מנוצח של עם ישראל,
 שכל עוד הם דבוקים בהשי"ת אי אפשר בשום פנים
 לגבור עליהם ולהכריעם, ולכן יעץ עליהם לעשות
 פירוד בין ישראל לאביהם שבשמים, שאז יוכל
 לנצחם. ולמטרה זו שלח אחר בלעם שיבוא לקלל
 את ישראל, שכל הקללות שרצה לקלל את ישראל
 היו כדי לעורר פירוד בין ישראל להשי"ת. וכדחזינו
 מברכותיו מה היה בלבו לקללם, שברך אותם באומרו
 לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה'
 אלקיו עמו, ויש להבין מזה שרצונו היה לעשות
 פירוד בין ישראל להשי"ת. ולשם כך פנה והלך
 ממקום למקום לתור אחר כל החטאים של ישראל
 כדי להטיל פירוד בין הדבקים, וכמד"כ וירא כי

טוב בעיני ה' לברך את ישראל וישת אל המדבר
 פניו, ובתרגום, ושוי לקבל עגלא דענדו ישראל
 במדברא אפוהי, אך ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה
 לברכה. וכאשר ראה שע"י קללות אינו מצליח
 לעשות מאומה, היתה על זה עצת בלעם להכשיל
 את ישראל בב' החטאים של בעל פעור וזנות בנות
 מואב, שע"י יצליח להטיל פירוד בין הדבקים, וכמו
 שביארנו דהשער לכל ענין האמונה הוא הקדושה,
 שכאשר יהודי מתנהג בקדושה אז אמונתו בהיה
 ואין לו שום ספקות באמונה, וכל הספקות באמונה
 נובעים רק מחמת שהוא פוגם בעניני קדושה. כי
 באמת ישראל מאמינים בני מאמינים הם, יהודי מצד
 עצמו יש לו אמונה בהיה, ורק אם הוא פוגם הריהו
 נופל מחמת זה באמונה. ולכן היתה עצת בלעם לזווג
 ב' החטאים האלה כאחד, וע"י שיטמאו את כלל

ישראל ממילא כבר יכשלו בעבודה זרה של בעל
 פעור. ולכן הקנאה שקנא פינחס במסי"נ היתה על
 הזנות, כי ענין זה הוא השער, אף שעיקר הפגם
 היה על דבר פעור, כמש"נ כי כל האיש אשר הלך
 אחרי בעל פעור השמידו ה' אלקיך מקרבך. ולכן
 היתה זו עת צרה גדולה כ"כ אשר כמוה לא נהיתה,
 כי כאשר נהיה פירוד בין ישראל להשי"ת הר"ז עת
 צרה הגדולה ביותר, שכל עוד יהודי דבוק בהשי"ת
 אז יש תרופה לכל המכות, אבל בלק ובלעם רצו
 לעשות פירוד בין ישראל להשי"ת שאין לך עת צרה
 גדולה מזו.

וע"ז בא אח"כ ציווי השי"ת צרור את המדינים
 והכיתם אותם, כמש"כ ע"ז האור החיים הק' שהוא
 ציווי לשנוא את הרע ואת המחטיאים אשר גרמו
 להם לעשות הרע, ע"ד אומרו (תהלים קלט) הלא
 משנאיך ה' אשנא, משנאיך פי' משנאיך שגורמים
 לשנאת הטוב, כי כל עוד שלא נפרד מהחוטא תאות
 הדבר ותשוקתו ואינו ממאס את הרע הריהו מושלל
 מהכפרה. ע"כ העצה כדי שיוכל להתכפר לישראל
 בשלמות הכפרה היא רק ע"י צרור את המדינים,
 וכמו שפירש"י עליכם לאייב אותם, היינו שיתעבן
 וישנאו את עצם הרע ואת אותם משנאים אשר גרמו
 להם עשות רע, וזה יהיה התיקון והכפרה עבורם.
 והאוה"ה הק' מבאר בזה מה שנאמר לקין (בראשית
 ד) ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו, פי' שכל כח
 היצה"ר הוא מה שמכניס באדם תשוקה לחטא
 ומחשיב בעיניו את החטא וממילא הוא כבר מפילו
 בכל החטאים. אך ואתה תמשל בו, תתגבר עליו
 ותרחיקו מתשוקתך, שע"י שאדם מואס בדבריו
 ובעצתו. הריהו ניצול ממנו ואתה תמשל בו. וזהו
 ענין צרור את המדינים, שאמנם על הנקמה והמלחמה
 במדין נצטוו רק להלן במאמר נקום נקמת בני ישראל
 מאת המדינים, אבל הציווי כאן הוא בנוגע לעצם
 החטא, כדי לתקן ולכפר על החטא בתכלית הכפרה,
 ע"ז אמר צרור את המדינים, שעליכם לאייב ולשנוא
 את הרע ואת משנאי ה', כי כל עוד אינו ממאס
 ושונא את הרע הרי החטא עדיין קשור בו. ועד"ו
 מבאר שם את דברי המדרש (במד"ר כאו, עה"פ
 צרור את המדינים, שהגם שצוה ה' כי תצור אל

Or HaChaim explains that the deeper purpose of these commandments was not simply revenge. Under the leadership of Midian, a lust for immoral pleasure and a desire for the worship of Peor had been introduced into the Jewish people. Such desires are very hard to eradicate, as the lust is in constant danger of re-emerging. The way to deal with such a danger is to make the people understand that what they think of as a tempting pleasure is in reality an enemy, a threat to their very existence. In the case of the Midianites, who had insinuated their debauchery and idolatry into the Jewish people, Israel had to become convinced that they had nothing to learn from them; that the Midianites were hateful and should be despised. This is why the Torah calls for a continual spirit of enmity. The task of punishing the Midianites was also necessary, but it did not require a constant state of actual warfare.

מדוע זכר פנחס למדינים רק את רעתם

לפי יסוד זה, נראה לבאר את דברי הגמרא בטוטה (מג ע"א, הובאו ברש"י להלן לא, ה): "לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא ליפרע דין אבי אמו, שנאמר (בראשית לו, ה): 'זהמדנים מכרו אתו אל מצרים'". מבואר מדברי הגמרא, שדוקא פנחס יצא בראש צבא המלחמה במדין, מפני שאמו של פנחס מזרע יוסף היתה, ובכך נפרע מהמדינים על מעשה מכירת יוסף שהיה אבי אמו.

לצורך את המדינים ולא לחוש לשום מעלה והכרת הטוב כלפיהם, וכיצד יש לתעב את הטומאה ולבחור בקדושתו של יוסף.

נמצא, שפנחס היה הראוי לצאת למלחמת מדין, גם משום שהיה מצאצאי יוסף שממנו ירש את השנאה והתיעוב למדין, וגם משום שהיה מצאצאי יתרו ואף על פי כן שנאם וצירם ולא חש לשום טובה והכרת הטוב כלפיהם.

ואף שעוון מכירת יוסף היה של האחים ולא של המדינים, ביאר בגור אריה (מטות לא, ה) שמכל מקום כיון שיוסף נמכר על ידי המדינים, מוכח שהיו המדינים שונאים אותו ואת קדושתו, שכן מגלגלים חובה על ידי חיוב (שבת לב ע"א). ובספר דברי דוד לט"ז (במדבר לא, ה) הוסיף, שהמדינים מכרו אותו למצרים לבנותו, כי ראו בו סימני גדולה וחכמה וחששו שיעלה לגדולה, ולכן מכרוהו למצרים שכתוב בנימוסיה שאין עבד מולך. וכיון שיוסף סבל מן המדינים, ירש ממנו זרעו את השנאה אליהם ואל טומאתם, ולפיכך פינחס שיצא מזרעו, היה הראוי ביותר להלחם בהם.

36 שקץ השקצנו ותעב תתעבנו

בכך יש לבאר מדוע ציוה הקב"ה את בני ישראל על הגעלת כלים וטבילתם מעד לאחר מלחמת מדין (עין שם לא, כ"ג) ולא

קודם לכן, כיון שענינן של מצוות אלו, הוא שלא יהיה לבני ישראל קשר אל טומאת העמים כלל וכלל. בהגעלת כלים נצטוינו לבטל אפילו את שארית טעם האיסור שנותרה בלועה בכלי, ואילו במצות טבילת כלים נצטוינו לנתק לגמרי כל מגע עם הנכרים, כדי שלא ידבק בנו מאומה מהשקפותיהם ומהבליהם (עין מאמרנו לפרשת מטות י"בד את ה' מהוהר"ן). משום כך, דוקא במלחמת מדין שמהותה ומטרתה היו לשנוא את טומאת מדין ולנתק כל קשר בין העם הנבחר ובינה, ובמלחמתם בהם קנו לעצמם ישראל את מדרגת ההיבדלות בינם ובין טומאת מדין.

עיר לא תשחית את עצה, במלחמת מדין נצטוו אף לחבל אילנותיה, כי עליכם לאייב את המחטיאים וגם להתעב הערב והטוב הבא מהם, לאבד כל עץ נחמד וכל מעיין מתוק וכל טוב הבא מהם על אשר גרמו להם עשות רע. ובוזה מפרש אומרו והכיתם אותם, שלכאור' היל"ל והכו אותם, אלא הכוונה על הגברת השנאה בתכלית השנאה עד שתהיו שומרים ומצפים ליום נקם מתי תבוא לידכם ההודמנות להכותם, ואף כי למעשה עוד לא הגיע זמן הכאתם עד שיבוא הציווי על כך, אבל עתה עליכם לשנוא אותם שנאה גמורה עד שתהיו מצפים להכותם.

והתורה מלמדת לנו בפרשה זו את הדרך לשלמות התשובה. אצל יהודי ישנם הרבה זמני תשובה בהם עושה תשובה ושב מרעתו, ובאה התורה ללמד שגם לאחר שעשה תשובה, כל עוד אינו משניא בעצמו את הרע ואת עושי הרע בבחי' משנאיך ה' אשנא, וכל שעוד יש לו אהבה לרע ולעושי הרע, עדיין אין זו תשובה בשלמות, שהשרשת השנאה לעצם הרע ולמשניאי ה' גורמי הרע היא גמר הכפרה ושלמות התשובה. זהו ציווי התורה צרו את המדינים, שגם ליהודי שמקיים את כל מצוות התורה נאמרה מצוה זו לשנוא את הרע בתכלית השנאה, שאין זו מצוה על מעשה בפועל אבל זה התנאי לגמר הכפרה שישנא ויתעב את הרע. דכשם שאהבה היא שורש הדבקות כך שנאה היא שורש הפירוד. וכעין שמצינו בענין ואהבת לרעך כמוך, שאמרו צדיקים כי אהבת ישראל מסוגלת להביא אהבת ה' ולדבקות בה', שאהבה היא דבקות, כמ"כ שנאה גורמת פירוד, וכל עוד אין ליהודי שנאה לרע ולעושי הרע הרי יש לו עדיין שייכות לרע. והר"ן כלל גדול בתורה, הציווי צרו את המדינים, שיהודי ישנא את הרע בתכלית, שזוהו גמר התיקון ליהודי שנחלץ ונטהר מן הרע, ואתה תמשל בו.

והדברים טעונים ביאור, הלא כמו שפנחס היה מזרע יוסף שסבל מן המדינים, כך היה הוא גם מזרע יתרו שהיה כהן מדין, וראוי שיכיר טובה לעם שממנו יצא, שאפילו כלפי המצרים ציותה התורה (דברים כג, ה): "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו", והיאך יתכן שפנחס יזכור למדינים

את מעשה יוסף, ולא את הטובה שצמחה לו מהם בעצם קיומו?

34 הטהרה מטומאת מדין - על ידי פנחס

אכן לפי דברינו נראה לבאר, שאף שהיתה לפנחס הכרת הטוב למדין מפני שהיה מזרע יתרו, מכל מקום כיון שאמרה התורה: "צרו את המדינים", וציותה לשנוא אותם על כך שהחטיאו את ישראל, ולעורר כנגדם הגשות איבה, היה על פנחס להגביר את צד השנאה כלפיהם ביותר, ולא להתחשב בשום צד טובה שיש בהם.

לפיכך היה פנחס הראוי ביותר ללכת בראש המלחמה עם מדין, כיון שכבר יוסף אבי אמו סבל מרורים על ידי המדינים, ולכן היו לו הכח ותעצומות הנפש להגביר בליבם של בני ישראל את השנאה למדין, וכפי שכתב הכלי יקר (במדבר לא, ה): "שבו היה משה בטוח שלא יהיה חס עליהם ולא ישאיר להם שורש וענף".

זאת ועוד, דוקא פנחס שהיתה בו נקודה של שייכות אל המדינים, מפני שהיה מצאצאי יתרו כהן מדין, הוא המתאים ללמד את בני ישראל כיצד לעקור מליבם את טומאת מדין, שהרי היה עליו להתגבר על רגשות הכרת הטוב על מנת להכריח את מדין וטומאתה, ובוזה הראה לכל כיצד יש

32 דרש דוד / פנחס R. Hopstedter

חטא עראי, אלא כפי שמתארת התורה (שם פה, א): "ויצמד ישראל לבעל פעור", היינו שבני ישראל דבקו בעבודה זרה של בעצ פעור, ושיקעו את נפשם בטומאת הגויים.

כדי להיטהר מטומאה זו, לא היה די בדרכי התשובה הרגילות בלבד, אלא היה על בני ישראל לעקור מליבם את המשיכה לבעל פעור, ולכן הצטוו בני ישראל לשנוא את המדינים ולתעב אותם.

ונראה להוסיף ולומר, שהנה לא מצאנו במקרא שנצטוינו לשנוא עם שלם שהחטיאו את ישראל אלא במדין, והביאור בזה, כי בחטא זה דבקו בני ישראל במסיתים ובמחטיאים, ונדבקו בטומאת הזנות והעבודה זרה של המדינים, ולכן נצטוו ישראל לשנואם ולהרחיקם מנפשם.

מעתה מבואר היטב מדוע הציווי "צרו את המדינים" לא נאמר בפרשת מטות בטרם צאתם למלחמה, אלא בפרשתנו - מיד לאחר מעשה בנות מואב וחטא בעל פעור, שכן מצוה זו באה לתקן ולהרחיק את בני ישראל מן החטא שהחטיאו אותם מדין,

ראויים היו ישראל לקבל את מצות הגעלת הכלים וטבילתם.

יסוד חשוב זה צריך שיהיה נר לרגליו של כל עובד ה', שאין די בהרחקה מן הרשעים, אלא צריך לשנוא את העבירות ולתעב את ההשקפות המוקלקלות, שכן השנאה לחטא היא השמירה הטובה ביותר שלא ידבק באדם מאומה מטומאת החטא. לכן יש לחנך את הבנים ולהשריש בליבם כבר משחר ילדותם, כי העבירות והרעות הכוזבות הן דבר שראוי לסלוד ממנו ולברוח ממנו כמטחוני. קשת, ובזאת נשמור על טהרת נפש צאצאינו ונגן עליהם מפני החטא.

באר מטות מסעי ההיים

וכמו כן יש באופן יותר פריטי ע' עממין, שהם התפשטות של הד' עממין, וכל אומה מהע' עממין יש לה שר למעלה וזכה הטומאה והרע, ואם כלל ישראל נופלים תחת שליטתם ברוחניות, והרע שלהם מתגבר על ישראל, אז יש להם גם שליטה בנשמות על כלל ישראל, אבל אם כלל ישראל מתגברים על הרע שלהם, אז יכולים להכניע אותה אומה, ומתגברים עליה והיא נכנעת תחת כלל ישראל, (וכן ה' במצרים שקליפת מצרים הוא היפך אמונה, ופרעה כפר בה', ולכן עד שלא זכו ישראל לאמונה בשלימות לא היו יכולים להכניע קליפת מצרים, וה' למצרים שליטה על ישראל, אבל כשזכו ישראל לאמונה אז זכו ליציאת מצרים, ואפילו אצל הים כשרצו להכניע מצרים לגמרי, טען שר של מצרים שזה א"א כיון שהללו והללו עובדי ע"ו, וא"כ אינם יכולים להתגבר על מצרים כיון שהם תחת השפעתם שהרי חסר אצלם אמונה, ואז ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וגו' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ואז ישיר משה ובני ישראל וגו', כי זכו לצאת לגמרי ממצרים לחירות עולם, ואמונה כל זאת, והבין.)

וא"כ ידע משה שהגם שצוה ה' לנקם נקמת בני ישראל מאת המדינים, ודאי לא אפשר לעשות כן אלא אם כן יתנו מתחילה נקמת ה' במדין, שהוא השר של מדין, והיינו שיתגברו לגמרי על הטומאה והרע של מדין, וכיון שהרע של מדין ה' מה שהחטיאו אותם בכנות מדין, בחר לו משה מכלל ישראל אנשים צדיקים שאין להם שייכות לרע זה, והם ודאי הוציאו הכה של מדין מתוכם והכניעו אותו, וא"כ הם יכולים לנקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, והלכו אלו הצדיקים במסני"פ ללחום עם מדין וכמו שפירשו המפרשים הלשון וימסרו שהלכו במסני"פ, וחשב משה שהם ודאי כבר הוציאו טומאת מדין מתוכם, וממילא יוכלו להכניע כל המדינים.

דהיינו שיעשו פעולה להוציא מה שבלוע בתוך כליהם ממאכלי מדין, ויוציאו ויבערו בפועל כל מה שנדבק אפילו בכליהם מטומאת מדין, ופעולה זו יפעול להרחיקם לגמרי מטומאת מדין, ולהוציא גם מנפשם מה שנדבק ונבלע בהם מטומאת מדין, ועי"ז לא יהי להם עוד שום שייכות עם מדין כלל.

וכן ה' שמיד אחר שהגעילו הכלים, באו אנשי הצבא ואמרו למשה שצריכים להביא כפרה על נפשם שאע"פ שמדי חטא יצאו, מ"מ מידי הרהור לא יצאו, ואז הבינו שמתחילה לא הרגישו עד כמה ה' טומאת מדין נבלע בהם שלא הרגישו מקורם שחטאו בהרהור, ורק אחר שנתרחקו לגמרי מכל שייכות למדין אז הרגישו גודל הפגם של ההרהור, והביאו קרבן לכפר עליהם, (וההידושי הרי"ם אמר קצת בדרך אחר, דאחר ששמעו שאפילו בליעה הוא איסור אז באו לשוב על ההרהור שהוא ג"כ כמו בליעה בתוכם).

וזהו מוסר השכל, שכל זמן שיש להאדם איזה שייכות להרע א"א לו להרגיש עד כמה הטומאה בלוע בו, וישנן בני אדם שאומרים שהולכים ברחובות ובשווקים שיש שם פריצות, ואומרים "שאינו מזיק להם", ובאמת זה סימן שכבר נתרבק בהם הרע כל כך עד שאינם מרגישים הטומאה של הרהור והסתכלות אסורה, כי באמת כל שייכות לראיה ושמיעת הדברים של פריצות, פוגם מאד, ונפש טהורה מרגיש זה ואינו יכול לסבול זה, וידוע הסיפון

וקורים תמיד פרשיות אלו בימי בין המצרים, שבימים אלו גברה יד האומות על ישראל, ואדום ועשו הם עתה שולטים על כלל ישראל, אבל גם שאר האומות גוברים על ישראל כל ימי הגלות, ובימים אלו שמצטערים ומתאבלים על הגלות, א"א לנו לעשות פעולות לצאת מהגלות או להכניע האומות עד שהקב"ה בכבודו ובעצמו ילחום מלחמתנו ומלחמתו, אבל העיקר אצלנו הוא להוציא הגלות והאומות מעצמנו, וזה נקרא מלחמת ה' במדין, ועי"ז נזכה שהקב"ה

ינקום נקמתנו וישבור עול הגוים והגליות מעל צוארנו.

ומה שיכולים לעשות להתרחק מטומאת הגוים שנדבק בנו, היינו להתרחק מכל דבר שיש בו השפעת הגוים והגלות, היינו כל השקפה ומעשה ומנהג שלהם, וכל הנגונים שלהם, שהוא השפעה גדולה מאד, ולהוציא כל הנהגות שלהם מתוכינו, וביותר צריך לעורר שיהודי שאינו מושפע מהרע של האומות, משתוקק לשבת קודש, ואינו רוצה שיפרד ממנו, והוא מהמאחרים לצאת מן השבת וממהירים לבא, כי אמר הקב"ה לשבת שכנסת ישראל יהי בן זוגך, והדרך הוא שהבן זוג רוצה להיות עם בן זוגו, וזה סימן מובהק למי שמאיר בו קדושת ישראל ולא נפגם ע"י טומאת הגוים, שהוא אוהב שבת קודש, אבל אלו שממהרים לצאת מן השבת ואינם יכולים להמתין עד שיצא כבר השבת ואז מיד לובשים בגדי חול, ועושים מעשה חול, וקונים מאכלי חול, ומראים שהשבת אינו אהוב להם, זה סימן מובהק שהוא נפגם מטומאת הגוים, וגוי אין לן שייכות עם שבת, ועכו"ם ששבת חייב מיתה, ולא נתתו ה' אלקינו לגוי הארצות ולא לערלים כי אם לעמו ישראל נתן מתנה זו, וצריך להוציא השקפת והשפעת הגוים מתוכינו, ועי"י שאנו נלחום מלחמת ה' עי"ז ילחום ה' מלחמתנו ויכניע כל האומות לפני ישראל.

מפי ספרים פנחס וסופרים שיני 38

פניני חסידות

מב. וכ"כ הרה"ק מפילץ ז"ע ב'שפתי צדיק' (אות יט) ששמע מהרה"ק רבי חנוך העניך הפהן מאלכסנדר זי"ע, כי ע"י שהרשע יש לו מחשבות רעות מזיק ח"ו לטובים ובוה הזיקו המדינים לבני ישראל שהכניסו להם חמדה רעה, ואף במשה רבינו שהיה מלא קדושה פעלו על כל פנים שנתעלמה ממנו הלכה.

מג. ועפ"ז פירש בנו הרה"ק רבי ישכר דוב זי"ע (מובא בספר 'מהרי"ד' קלפחולץ) עמוד 102) לפרש הפסוק (תהלים צו. ט) "אהבי ה' שנאו רע שומר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילים" דבפשטות הכוונה תמוה מאד, דאטו מי שאינו שונא את הרע אינו יכול להיות צדיק, אלא לפי דברי הרה"ק מקארין י"ל דהכתוב עצה טובה קמ"ל, שבכדי להינצל ממחשבות טמאות הפורחות באויר ארץ העמים, צריך להתאמץ לשנוא את הרע בתכלית המיאוס והשיקוף.

The Gemara (Shabbos 64a) says that the nation needed atonement for the war with Midyan because even though they did not sin, they did not avoid sinful thoughts, and those are even more severe than the actual sin.

Dramatic changes are taking place in the United States with regard to the registration of immoral marriages. This could have a severe negative impact on all Jews wherever they are, because whenever the spirit of tumah increases, that has an impact on the entire world. For example, in the days of the Mabul, due to the tumah that was prevalent in the world at the time, even the animals changed their nature. Therefore, when tumah becomes more intense among the non-Jewish public, our own nisyonos become more severe.

On the other hand, these developments are also a source of hope for us, since the middas hadin seeks to act as prosecutor by pointing to the tumah in our midst stemming from things such as the Internet, but now that the tumah of the non-Jewish world has stooped to new levels of depravity, even to the point of enshrining it in legislation, our own sins have become less severe to an extent by way of comparison, and with this limmud zechus Hashem can state, "Who can be compared to My Nation."

41 Shevat Shimon PINCHAS - R. Miller (JHE) 267

The Mishnah in Sanhedrin emphasises this integral relation between the allocation of the Land, and the portions of the world to come allotted to each Israelite:

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו הארץ.

Each Israelite has a portion in the world to come, as it is said: Your people are all of them righteous—for ever they shall inherit the Land . . .

Sefath Emeth in his commentary on this passage, underlines the connection: every Israelite has his share in Torah, in the Holy Land, and in the world to come. There is a place specially suited to each individual, in each of these three realms—destined for him from the beginning of time.

There is a passage in 'Tanya' which throws a more intense light on this mystical idea of the 'destined portion':

אין כל הנפשות או הרוחות והנשמות שוות בענין זה. והנה יתרון האור הזה הפרטי לנשמות פרטיות אינו בבחינת טעם ודעת מושג שכך עלה במחשבה לפניו יתברך ודוגמתו למטה הוא בבחינת הגורל ממש.

42 The allocation, then, of portions in both the world to come and the Holy Land is a super-rational one: a mystical declaration of fitness dependent on nothing but God's will. All the same, though beyond human logic in its motivation, this allocation is recognisable by man, ex post facto: that is, man cannot

choose his plot of land, in the material or the spiritual sense, but he is given the power to know which is his plot, to feel, in the heart of his being, where his portion lies.

The sages have taught us אלא ממקום שלבו — A man really imbibes Torah only from a place to which his heart clings. This inner fitness is something that the soul can and must sense, before it can at all grow. Similarly, on the verse from Koheleth: את הכל עשה יפה בעתו — Everything He has made beautiful in its time — the Sages comment:

—This shows that God has graced the profession of each man with a special beauty in his eyes. In this vision of the universe, even a man's mode of earning a living is essentially destined for him—is an integral expression of his real being. By a special grace of the Almighty, all of man's life has this harmony, this integrity.

43 But—we may well object—do all men experience such a harmony in their lives? Surely very few, in fact, feel this spiritual ease in their paths in life? To take, simply, this last example of choice of profession: surely a large proportion of the working population is profoundly unhappy in its labours, has made the wrong choice, and does not feel this special fitness and beauty of which the Sages speak?

כתיב ולא יראה בך ערות דבר, ודברו חז"ל (ירושלמי פ"א דהרומות ה"ד, הונא נמסילת ישרים פ"א) ערות דיבור, נמלא דפגם הדיבור הוא עיקר הגורם להפסיק הדביקות הזו.

פירוש עדיין הם גוררים לכם. ומפרש הכתוב צמה, נכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור, פירוש צאתן המחשבות הרעות המחשבות לכם נדברכם נמעשה דפעור וע"ד כו"ז כו"ו, ולכן תבערו אותם מן הארץ ותהיו טהורים וקדושים ובערת הרע מקרבך. אמרן כן יהי רצון וק"ל. למידין אנו מדבריו הק, כי עיקר ההיזק של קליפת פעור, הוא ע"י הדיבור של בני ישראל אודות אותם שנכשלו בעצירה, ועי"ז יבוא לטמא מחשבותם, נמלא דעיקר הענה הי' להכשיל בני ישראל צדיקם, והוא כנ"ל כי ע"י טמא הדיבור נגרם ושב מאחריו.

והדברים מוצאיים יותר בספר חובת הילמודים אך היצר הרע יכול להיכנס לבני חסידים לטמא אותם בדברים לא טובים, הלא מדברים מאזכרים שעסקו כל היום בחורה ועבודה, אלא יש לו ענה שע"י דיבור רע על אחרים, לדבר מגנות

מעשה שעשה אחד, ועל ידי דיבור זה נכנס ה"ה"ר צמותו ומציאו לידו עצירה רח"ל, וזה אמר הנועם אלימלך 'פירוש צאתן המחשבות הרעות המחשבות לכם נדברכם נמעשה דפעור וע"ד כו"ז כו"ו, הפלא ופלא אך ה"ה"ר מכניס האדם לתוך עצירה, הוא מדבר מחשבות, קורא את סוחרת הראשית, אמרי עשה כן וכן, וכולם דיברו על זה, ועי"ז טימאו את מחשבותם והגיעו לדבר עצירה וזהו הפי' צמה שכתוב 'נכליהם אשר נכלו', היינו ע"י המחשבות אשר חשבנו.

44

This of course is an undeniable fact. The reason, however, is that man's vision, which basically God has made clear and straight, has become distorted. In His original dispensation, God gave man the power to recognise his 'portion' in every sphere of life: from his choice of profession, to his unique mode of worshipping God, of understanding Torah. This clarity of vision is inbred in man: one thing alone obscures it—the desire for sin, that is like a distorting-glass before his eyes. It is this that has first to be rejected—the fatal longing for forbidden things: only then can man see and know where his portion lies.

This is how the 'Or HaChaim' explains the verse from which we set out צרור את המדינים והביתם אותם 'Make enemies of

45

Once this double victory of rejection of sin, in desire and in deed, is achieved, then the plague of disharmony and confusion is withdrawn, and Israel can proceed to the mustering of its men and the joyous allocation of its portion in the Holy Land. This is the connection between the two chapters that before we found so problematic; the account of Israel's seduction into sin is connected to the apportioning of the Land. The connecting link is the concept of צרור את המדינים —of driving sin from the very recesses of the heart. Then, Israel can see and know, with all the clarity of whole men, its destined portion in this world and in the world to come.